

Учитель

Автор:

Іван Франко

Учитель

Іван Франко

ШЕДЕВРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ #1

«Учитель» Івана Франка – соціально-психологічна п'еса, головний герой якої проявляє себе палким прихильником народу, він гаряче відстоює права людей, через що зазнає постійних переведень на інші місця роботи***. Найвідомішими творами Івана Франка є «Перехресні стежки», «Лель і Полель», «Грицева шкільна наука», «Малий Мирон», «Воа constrictor», «Украдене щастя», «Будка Ч. 27», збірки поезій «Зів'яле листя», «З вершин і низин», «Мій Ізмарагд» тощо. Іван Франко – видатний український письменник, який працював у жанрах поезії, прози та драматургії, талановитий літературознавець і публіцист.

Іван Франко

УЧИТЕЛЬ

Комедія в трьох діях

Особи:

Омелян Ткач, учитель, літ 35, високий, худий, покашлює, з чорною бородою і окулярами.

Возний, його сестра, панночка, літ 20.

Іван Хоростіль, учитель, здоровий, сильний парубок, літ 28.

Микита Сойка, вїт, бойко, літ 50, з короткими стриженими вусами, довгим волоссям, що спадає на плечі, в гуні повище колін, з шкіряною торбою через плечі і невідступною люлькою в зубах, котру курить і все спльовує.

Вольф Зільберглянц, високий, статний жид, літ 40, орендар, предприємець і лихвар.

Ілько Товкач, Семко Загонистий – бойки, господарі.

Марина Пасічна, вдова, господиня.

Возний.

Жандарм.

Мужики, жінки, парубки, діти.

Діється в глухім гірськїм селі в наших часах.

Між другою і третьою дією минають три роки.

Дія перша

Подвір'я перед школою. В глибині сцени школа під гонтами, з ганком. Насеред сцени стовп з дзвінком угорі. Направо огородець, засаджений яриною. Бокові куліси показують вид на гори, зарослі лісами, і на кавалок села над берегом річки.

Ява перша

Юлія, голова легко окрита хусточкою, в домовім чистенькім убранні порається в городці, коплючи картоплю, а опісля рвучи квасолю, Омелян стоїть під стовпом і довго дзвонить у дзвінок.

Омелян (перестає дзвонити і кашляє). У, та й утомився! Добре то кажуть: худа парафія, де ксьондз пробощ дзвонить. Таке й мое.

Юлія (з городця). Але як ти, Мілечку, міг так спуститися на сього вїта? Я тобі зараз казала, що він тільки на словах такий щедрий. Бачиш, навіть нікого не прислав, щоби школу замести та дров нарубати.

Омелян. Ну, та що ж я мав зробити? Адже ж за ковнір його не візьму та не присилую, щоби прислав.

Юлія. Але ж бо тобі належиться прислуга.

Омелян. Та що з того? Належиться, то певно, та ім, бачиш, не пильно діється.

Юлія. Але ж то так не можна плазом пускати. Ти до староства удайся. Адже ж вони нас так узимі голодом заморять і заморозять.

Омелян. Та ти, Юлечко, не гарячися. Якось-то буде.

Юлія. Я тебе, Мільку, не розумію. І де в тебе той спокій, ота холодність береться! Осьмий раз отсе тебе перенесли, як клубком з місця на місце кидають, а ти все нічого. Все своє «якось-то буде» та й «якось-то буде»!

Омелян. Що ж робити, сестричко. Вже коли чоловік на таке пішов, то треба терпіти. А якби я почав собі все до серця брати, то давно б одурів.

Юлія. А я не можу! Як бачу кривду та неправду, то, здається, зі шкіри б вискочила. Все нутро в мені перевертається.

Омелян (сміється). Ну, то треба тобі відси чим скорше втікати, небого! Вже я бачу, що тут нам такий горіх на зуби дали, що треба добрих вилиць, щоб його розкусити. Ади, кільки дзвоню та й дзвоню, і щоби тобі одна дитина до школи

прийшла. Треба ще раз стрібувати. (Дзвонить.)

Юлія. Та покинь! І що тобі за неволя? Не йдуть діти, то як собі хочуть. Маеш виказ і всіх подай на кару – от тобі й усе.

Омелян. Ні, Юлечко, се не буде добре. Подавай на кару! Хіба се вчительське діло? Хіба я на те вчився і на те сюди прийшов? Я прийшов сюди вчити, просвічати людей, а не за здекуційника[1 - екзакутора, виконавця покарань] бути.

Юлія. Омельку, Омельку! Невже ти й досі, по осьмих переносинах, не вилічився зі свого ідеалізму? Просвічати людей! Се дуже добре, але як вони самі того не хочуть? І вїт тобі виразно казав зараз по наших приїзді, що: «Ви нас, пане, до школи не гніть».

Омелян. Е, п'яний був! Плів щось таке, що й купи не держалося.

Юлія. А проте його правда. Адже ж сам бачиш, за ті три дні, що ми тутка, крім вїта, ані одна жива душа до нас не заглянула. Якби не отсей городець і не те, що твій попередник у нім насадив та нам лишив, то нам би прийшло з голоду гинути.

Омелян. Е, та чень то якось зміниться. Все так зле не буде. Адже мій попередник п'ятнадцять літ ось тут прожив, поки не вмер. І маєток по собі лишив.

Юлія. Не бійся, ти, певно, нічого по собі не лишиш! (Бере кошик з картоплею і квасолею в одну, а мотику в другу руку і через перелаз виходить із городця.)

Ява друга

Ті самі і вїт, у гуні[2 - сукняній свиті] повище колін, з борсуковою торбою через плечі, з люлькою в зубах, котру раз у раз пихкає. Говорить ліниво, звільна, мов неохітно, з довгими паузами.

Вїт. Слава Сусу Христу!

Омелян. Слава навіки!

Війт підходить ближче, оглядає будинок шкільний, стукає чоботом о сходи ганку і сідає на них.

Юлія. Пане начальнику! Ви нам обіцяли когось до прислуги, а отсе вже третій день і нікого нема. Бійтеся бога, як се може бути? Таже треба і дров урубати, і замести, і порядок у школі зробити.

Війт (шкробається в голову). Та я – казав. Ось Ількові Товкачеві казав.

Юлія. Ну, і що ж? Чому не прийшов?

Війт. Видко ся не хоче.

Юлія. Ба, але ж ми без прислуги не можемо бути. Се нам належиться.

Війт. Та належиться.

Юлія. Ну, то як же буде?

Війт. Або я знаю.

Юлія. Ну, та хтось мусить знати. Як ви накажете, то так мусить бути.

Війт. Та я його не всилую.

Юлія. То, може, хто інший схоче.

Війт. А може, й схоче. Зачекаємо, аж зголоситься.

Юлія (нетерпливо). Е, вам чекання, але ми тим часом можемо з голоду і з холоду згинутьи.

Війт. Е, чень так зараз не згинете.

Юлія (з плачем). Господи! Та се якась колода, не чоловік. Аж тут нам певно прийдеться пропасти! (Хапає кошик і мотику і втікає до школи.)

Ява третя

Омелян, в'їт.

В'їт (довго, рівнодушно глядить на Омеляна, що все ще з виразом утоми стоїть під стовпом, держачи шнур від дзвінка в руках). То ваша жона?

Омелян. Ні, сестра.

В'їт. Гарячка! (По хвилі.) А ви з жидів?

Омелян. Я? Та з яких жидів? Я такий русин, як і ви, хлопський син.

В'їт. А ви бороду носите, як жид.

Омелян. Ну, що ви! Хіба тільки жиди бороди носять?

В'їт. В нашім селі тільки жиди. Як зголите бороду, тогді вам повірю, що ви русин.

Омелян. А то що знов? Що вам до моеї бороди? Ви би подивилися по селі! Дзвоню вже півгодини, і ані одна дитина до школи не йде. Адже ж нині я маю розпочати школу.

В'їт. Ви, паночку, не мучтеся. Хоч до вечора дзвоніть, а дитина вам жадна не прийде.

Омелян. Ато чому?

В'їт. Бо так, що не прийде. Ми до жида своїх дітей на науку посилати не будемо.

Омелян. Пане начальнику! Та що вам за жид до голови прилип? Ну, та коли вже так, то най буде по-вашому. Зголю тоту нещасну бороду.

Війт. І добре зробите. І Товкач казав: «Я, богу дякувати, господар. До жида услуговувати не піду». Зголите бороду, то він прийде.

Омелян. Ну, а діти?

Війт. Нащо вам дітей?

Омелян. Та до науки.

Війт. А нащо ім наука?

Омелян. Нащо наука? То я ще маю вам се вияснити? А нащо школу в селі маєте?

Війт. Староство казало. Ми аж бунтувалися – ба, не ми, а наші тати. Аж восько до нас приходило. Через тоту прокляту школу село на біду зійшло. Обдерли!

Омелян. Але ж не школа вас обдерла. Школа для вашого добра заведена. Щоб ви межі людьми люди були.

Війт. А хіба й без неї ми пси?

Омелян. Пси не пси, а темні. Хто не хоче, то вас ошукає, отуманить, одурить.

Війт. Ова! Ось ви такі вчені та просвічені, а гинете з голоду в селі і мусите чекати нашої ласки, темних бойків! Ну, трібуйте і одурить нас! Га?

Омелян. Пане вйіте, я не розумію, до чого має вести наша розмова. Ви знаєте, що я не з власної охоти сюди прийшов, а надала мене рада шкільна. Ви знаєте, що мій обов'язок учити, а ваш обов'язок зробити так, щоби діти ходили до школи.

Війт. Е, пане навчителю! Тоті всі обов'язки – то там у вас у письмах та в паперах. А ми люди прості. Хочете з нами жити, то жийте так, як бог приказав, як небіжчик навчитель жив.

Омелян. Ну, а як же він жив?

Війт. Та як жив? Робив собі в полі та в городі, воли та свині годував, писарством займався, а дітей наших до книжки не конопадив[З - примушував].

Омелян. Не конопадив!

Війт. А ні! Котрі схотіли, то часом у неділю сходилися до школи. То він їм образки якісь показував, співанок їх учив співати.

Омелян. Та й тільки всеї науки було?

Війт. Та тільки.

Омелян. Ну, а пан інспектор хіба ніколи до вас не заїздив?

Війт. Та за тих 15 літ був, може, зо п'ять раз. Ой, ой, біди кілька було! Треба було аж із сусіднього села школярів позичати.

Омелян. Що, що, що ви мовите? Школярів позичати?

Війт. Таже не як, а так! Позичали ми по 10 хлопців, домішали троха своїх, таких, що хочь літери розпізнати вміли, та'й так якось від пана шпектора обганялися.

Омелян. Господи! До нинішнього дня я був би не повірив, щоби таке в нашім краю могло діятися. Ну, і що ж, ви гадаєте, що й далі так має бути?

Війт. Гадаю, що так.

Омелян. Що я буду собі господарювати, за вчительство гроші брати, а на показ для інспектора хлопців із другого села позичати?

Війт. А чому ж би-сте не мали так робити? Що вам за неволя наші діти мучити і від господарської роботи відривати?

Омелян. Але ж, вийте, я мушу! Чи ви не розумієте, що значить обов'язок? Я задармо хліба їсти не хочу. А хочете мати такого вчителя, щоби по-вашому робив, то зараз подавайте до ради шкільної, щоб вам іншого дали.

Війт. Е, стрібуюмо ще з вами.

Омелян. І не зачинайте! Кажу вам крайне слово: як мені нині – ну, завтра – діти до школи не прийдуть, то всіх на кару подаю.

Війт. Та куди подасте?

Омелян. До староства.

Війт. А як?

Омелян. Як то як? На письмі.

Війт. А ваше письмо має ноги або крила, щоби до староства дійшло?

Омелян. Що се ви? Як то?

Війт. А так. Відси до староства п'ять миль возовою дорогою, а три милі верхами. А як я знаю, що ви хочете нам шкодити, то жадного вашого письма до пошти не передам.

Омелян. Як то? Ви би сміли урядові письма...

Війт. А чи я знаю, котре урядове, а котре ні? Жадного з села не пушу. Хіба бисте хотіли самі пішки нести, бо фіри не дістанете. А пішки йти відси і назад, то треба трьох річей: добрих ніг, добрих грудей і три дні часу. А як підете, то ми вас заскаржимо, що ви школи не пильнуєте, а до міста без потреби волочитеся. (Омелян, котрий під час розмови з війтом увесь час неспокійно кидався з місця на місце, нараз підбігає до стовпа і починає щосили дзвонити.) А вам що, пане навчителю? Чого дзвоните?

Омелян (задиханий). Пане вийте!.. Або йдіть відси... або заріжте мене зараз!.. Не можу слухати... Господи! Що се зо мною? За які гріхи ти мене вкинув у сесю

западню? Як пророка Данила в львину яму[4 - Даниїл, 14, 28 - 42]

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примечания

1

екзекутора, виконавця покарань

2

сукняній світлі

3

примушував

4

Даниїл, 14, 28 – 42

Купити: <https://tn.knigapoisk.com/ivan-franko/uchitel>

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)